

Tieslietu ministra paskaidrojumi pie

pārgrozījumiem un papildinājumiem

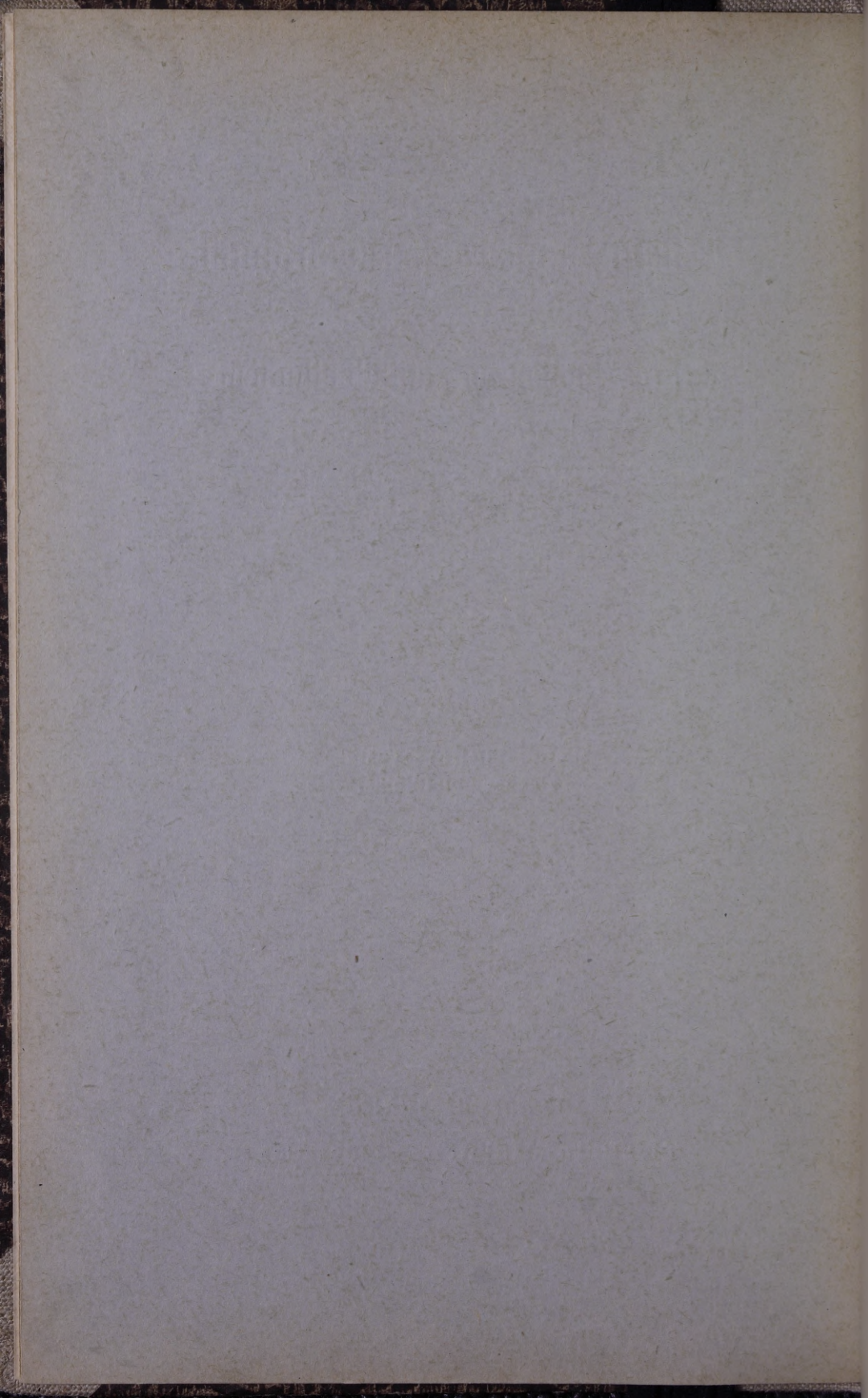
Kriminalprocesa likumos,
Civilprocesa likumā un
Tiesu iekārtā.

Tieslietu Ministrijas Vēstneša
bezmaksas pielikums.

1939. gada jūnijs

Tieslietu Ministrijas izdevums

Latv. Noc

34
- 856 m/f
Apsītis, Hermanis

Latvija. Tieslietu m-jā.

Tieslietu ministra paskaidrojumi

5 pie

pārgrozījumiem un papildinājumiem

Kriminalprocesa likumos,
Civilprocesa likumā un
Tiesu iekārtā.

Tieslietu Ministrijas Vēstneša
bezmaksas pielikums.

1939. gada junijs

Tieslietu Ministrijas izdevums

0309056432

Inv. ~~357302~~ ✓

A. Gulbja grāmatu spiestuve Rīgā, Ausekļa ielā 9.

Paskaidrojumi pie Kriminalprocesa likumu grozījumu projekta.

Ar šo projektu plaši pārveidoti Kriminalprocesa likumu līdzšinējie noteikumi. Sakarā ar to rodas jautājums, vai tādēļ nebūtu bijis labāk izdot jaunu Kriminalprocesa likumu. Šo apstākli rūpīgi apsverot, Tieslietu ministrijai tomēr bija jāatzīst, ka likuma galīga pārstrādāšana jāatstāj vēlākam laikam vispirms tādēļ, ka jauna likuma izstrādāšana prasītu ilgāku laiku, un ar to rastos vajadzība izdarīt vēl straujāku pagriezienu no līdzšinējās kārtības uz jauno. Pirms tik svarīga un galīgi jauna likuma izdošanas, vispirms jāgūst plaši novērojumi par šīnī grozījumu projektā paredzētiem jaunievedumiem, lai tad, jauno Kriminalprocesa likumu izstrādājot, varētu tālāk izveidot to, kas mūsu apstākļiem izrādītos par piemērotu, un grozīt un varbūt atņemt arī to kārtību, kas neattaisnotu uz to liktās cerības.

Kriminalprocesa likumu grozījumu projekts:

- 1) paredz izziņas legalizāciju un, sakarā ar to, iepriekšējās izmeklēšanas instituta pārveidošanu;
- 2) atceļ apsūdzības rakstu apstiprināšanu Tiesu palātā ar lēmumu par apsūdzēto nodošanu tiesai;
- 3) ievēd fakultatīvu vienpersonīgu tiesu;
- 4) groza liecinieku izaicināšanas kārtību uz tiesas sēdi;
- 5) ievēd fakultatīvu garīgo zvērestu;
- 6) pārveido spriedumu pasludināšanu un izpildīšanu un dod trešai grāmatai pa daļai jaunu saturu.

Projektā bez tam vēl izdarīti zināmi redakcionālas dabas grozījumi, it sevišķi trešā grāmatā, un svītroti daži, mūsu apstākļiem nepiemēroti, novecojušie un ar pastāvošo praksi nesaskanoši panti.

1864. gadā sastādītie Kriminalprocesa likumi gan atmeta

tā saukto formālo pierādījumu sistemu un deva tiesai plašas tiesības pierādījumu izvēlē, tomēr šo likumu autori, pārzinot tā laika izziņu izvedēju zemo izglītības un moralisko līmeni, izziņas aprobežoja vienīgi ar ziņu vākšanu caur meklējumiem, mutiskiem iztaujājumiem un slepenu novērošanu, tomēr neatrodot par iespējamu pieļaut tiesā izziņā iegūtos pierādījumus, ja tie pirms tam nebija pārbaudīti iepriekšējā izmeklēšanā.

Lai saglabātu zūdošās noziedzīgā nodarījuma pēdas, Kriminālprocesa likumu autori bija spiesti ievest 293. pantu, ar kuru izmeklēšanas tiesneša neierašanās gadījumā steidzamos un neatliekamajos izmeklēšanas darbos policijas dienestpersonas varēja izpildīt izmeklēšanas tiesnešu funkcijas. Tādos gadījumos policija varēja izdarīt kratīšanas, aplūkošanas un zināmos gadījumos arī formāli nopratināt lieciniekus.

Tā kā izmeklēšanas tiesneši ļoti bieži neieradās notikuma vietā, tad policija šādos gadījumos, atsaucoties uz minēto pantu, arvien izdara kratīšanas un citus izmeklēšanas darbus.

Pamazām, izveidojoties praksei, arī pārējos gadījumos policija vairs neaprobežojās tikai ar izziņā doto liecinieku un aizdomās turēto mutisku iztaujāšanu vien, bet tā sāka šos izteicienus uzrakstīt protokolu veidā un deva tos iztaujātiem arī parakstīt. Tā radās rakstiskas izziņas ar kratīšanas protokoliem un uzrakstītiem neformāliem un formāliem nopratināšanas protokoliem, kas sāka pa daļai atgādināt iepriekšēju izmeklēšanu.

Šādai praksei izveidojoties, pacēlās jautājums, kāda gan nozīme tiesas izmeklēšanā var būt minētām neformālām nopratināšanām?

Tā kā noteikumos par tiesas izmeklēšanu nebija norādīts, ka izziņas protokoli būtu uzskatāmi par pierādījumiem, tad tos tiesu prakse ignorēja. Tomēr arī jau priekš pasaules kara pacēlās balsis, ka šeit kaut kas jādara, jo policijas sniegtiem paskaidrojumiem ir ļoti liela nozīme gadījumos, kad iztaujātās personas vēlāk groza savus izteicienus, un rodas jautājums, kuri izteicieni ir patiesi — vai tie, kurus nopratinātais devis sākumā, nepārzinot lietas gaitu, vai arī vēlākie, kad viņš

varēja sazināties ar citām personām un pieskaņoties vajadzībai.

Dzīve rāda, ka tiesas vairs nevar atstāt neievērotu policijas izziņu.

Nepatiesu liecību vilnis ar katru dienu aug, un liecinieki savus izteicienus groza gandrīz vai katrā instancē. Kā lai zina, kur viņi liecina patiesību, kur nepatiesību? Tur izziņa ar pirmiem paskaidrojumiem var ienest ievērojamu skaidrību. Ir taču atklāts noslēpums, ka šaubu gadījumos tiesnesis spiests šķirstīt izziņas lapas un, kaut arī neoficiali, meklēt tur atrisinājumu sarežģītā jautājumā. Lai padarītu izziņas materialus par likumīgiem pierādījumiem, uz tiesas sēdēm aicina policijas darbiniekus — izziņas izvedējus un liek viņiem atkārtot mutiski to, ko viņi uzrakstījuši un kas pievienots lietai. Policijas ierēdņi spiesti izziņas protokolus rakstīt divos eksemplāros, lai vienu atstātu sev un no tā pirms nopratināšanas atsvaidzinātu savā atmiņā, kas jāliecina, jo citādi, pēc ilgāka laika, atmiņa var vilt, un bez tam tiesā rodas neērta stāvoklis, ka viņš nevar atkārtot to, ko agrāk uzrakstījis.

Mūsu izziņu izvedēju — policijas darbinieku izglītības un moraliskais līmenis ir augsts. Daudz darīts arī policistu zināšanu vairošanai. Tāpat arī nav pamata domāt, ka tiesas nespēs novērtēt izziņas kā pierādījuma nozīmi.

Ar projektu tiesai dota iespēja katru izziņas darbu pārbaudīt un izziņas izvedējus, ja viņi rīkotos nolaidīgi un nekārtīgi, sodīt disciplinārā kārtā; par noziedzīgu rīcību viņiem draud bargi sodi. Šķiet, ka tas sniegs vēlamā rezultata pietiekošu garantiju.

Projektā norādīts, kāda darbība ietilpst izziņā, normētas izziņu izvedēju tiesības izdarot kratīšanas, apskatīšanas, ierobežots laiks izziņām apcietināto lietās līdz 4 dienām, bet ar prokurora vai izmeklēšanas tiesneša atļauju līdz 14 dienām. Policijai nav uzlikts pienākums sīki un izsmeljoši nopratināt lieciniekus un aizdomās turētos, bet gan izteikto pareizi un objektīvi ierakstīt protokolā, arī to, kas nāk aizdomātam par labu.

Ar izziņas reformu nebūt nav domāts dot tiesību izmeklē-

šanas tiesnešiem atturēties no noziedzīgu nodarijumu izmeklēšanas un nogaidīt, lai policija ar izziņu padara viņu darbu un tādā veidā izmeklēšanas tiesnešus atbrīvot no līdzšinējā pienākuma pašiem nekavējoši stāties pie noziedzīgu nodarijumu izmeklēšanas, bet gan vienīgi dot iespēju viņiem šo pienākumu izpildīt, atbrīvojot viņus no nelietderīga darba, ko līdz šim darija tikai formas pēc. Ja līdz šim vienā vai otrā gadījumā izmeklēšanas tiesneša rīcība bija attaisnojama ar darba pārmērību, tad turpmāk šāda attaisnojuma vairs nebūs. Arī turpmāk iepriekšēja izmeklēšana paliek par pamatu, un izziņa būs tikai tās papildinājums.

Projekta pamatā likta doma, ka jāatmet viss tas, kas ir nelietderīgs un nevajadzīgs īstās materialās taisnības sasniegšanai, bet tajā pašā laikā jādod iespēja kā tiesai, tā arī pusēm izlietot visus līdzekļus šīs un nevis formalās taisnības nodibināšanai.

Izejot no šā principa un atzīstot, ka arī izziņas materiāli, līdzīgi iepriekšējās izmeklēšanas materiāliem, var būt pilnvērtīgs pierādījums, projekts piešķir prokuroram tiesību uz izmeklēšanas tiesneša ierosinājumu izbeigt izziņas vainīgā neatrašanās vai pierādījumu trūkuma dēļ, tajā pašā laikā dodot cietušam tiesību prokurora lēmumu pārsūdzēt Tiesu palatai, kurai bez tam piešķirta tiesība atcelt prokurora lēmumus arī uzraudzības kārtībā. Tā pašā iemesla dēļ atkrīt vajadzība katrā lietā obligatoriski izdarīt iepriekšēju izmeklēšanu, jo, ja ar izziņu noziedzīgais nodarijums ir pilnīgi un vispusīgi noskaidrots, iepriekšējā izmeklēšana ir nevajadzīga. Ja izziņa ir nepilnīga, tad izdarāmi atsevišķi izmeklēšanas darbi, ar kuriem var papildināt pierādījumus un vajadzības gadījumā arī pārbaudīt izziņā izdarīto, vai arī izdarāma iepriekšēja izmeklēšana pilnos apmēros. Visos gadījumos nodrošinātas kā prokurora, tā arī apsūdzēto intereses. Iepriekšējā izmeklēšana nav obligatoriska arī lietās par noziedzīgiem nodarijumiem, par kuriem draud pat spaidu darbi. Tāpat cietušā sūdzība, ja tā pārbaudīta izziņā, nav uzskatāma par obligatorisku pamatu iepriekšējai izmeklēšanai, kā tas bija līdz šim, un kas

radīja daudz jau no sākuma acīmredzamu, tā saukto, „tukšo“ lietu.

Tiesai dota tiesība nolasīt tiesas sēdēs arī partu, liecinieku un lietpratēju pašrocīgi rakstītus un parakstītus rakstus.

Projektā stipri paplašinātas prokurora kā apsūdzības pārstāvja tiesības. Līdz šim pastāvošā apsūdzības rakstu apstiprināšana Tiesu palatā vai, lietojot parasto izteicienu, „nodošana tiesai“ bija dibināta uz neuzticību prokuratūrai, jo bija radusies pārlicība, ka prokuratūra bez šīs uzraudzības varētu sastādīt nedibinātus apsūdzības rakstus un bez pamata sēdināt uz apsūdzēto sola nevainīgas personas. Piedzivojumi un statistika rāda, ka šīs bažas ir bijušas nevietā, jo tik ļoti maz ir gadījumu, kur Tiesu palata neapstiprinātu Tiesu palatas prokurora iesniegtos apsūdzības rakstus, ka praktiski šis institūts ir izrādījies pilnīgi lieks, un tas lietu iztiesāšanu tikai novilcina vismaz par vienu nedēļu, kas it īpaši nav vēlams apcietināto lietās. Projekts paredz apgabaltiesai tiesību nepieņemt iztiesāšanā lietas ar nepamatotiem apsūdzības rakstiem. Domstarpības šādos gadījumos izšķir Tiesu palata, kas apsūdzētiem ir pilnīgi līdzvērtīga garantija. Nodošanas tiesai vietā projekts paredz, ka visi apgabaltiesu prokuroru sastādīti apsūdzības raksti jāapstiprina Tiesu palatas prokuroram. Līdz šim pastāvēja tāda kārtība, ka lietās par noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem nedraudēja tiesību zaudēšana, izņemot dienesta noziedzīgus nodarījumus, apgabaltiesu prokurori apsūdzības rakstus iesniedza tieši apgabaltiesai, kādēļ šajās lietās praksē nebija saskaņas. Tiesu palatas prokurora uzraudzība novērsīs šo trūkumu, un tā būs arī garantija, lai neciestu apsūdzības varas intereses.

Projektā paplašinātas arī prokuratūras varas robežas, tai piešķirot tiesību izbeigt iepriekšējas izmeklēšanas un arī izziņas 312. pantā paredzēto iemeslu dēļ. Tas atvieglos tiesu darbu un samazinās instanču skaitu.

Nereti jau no izziņas bija skaidrs, ka ar iepriekšēju izmeklēšanu jauni pierādījumi neatklāsies, tomēr likumu burts prasīja iepriekšēju izmeklēšanas izdarīšanu. Tagad prokuroram piešķirtas tiesības 312. pantā paredzēto iemeslu dēļ šādas iz-

ziņas izbeigt. Tāpat pilnīgi veltīga bija 312. panta kārtībā virzīto iepriekšēju izmeklējumu izbeigšana tiesā, jo gadījumā, ja izmeklēšanas tiesnesis atrada lietu par izbeidzamu, par tādu pašu to atrada arī iecirkņa viceprokurors un prokurora kamera, tad ļoti retos gadījumos tiesa izbeigšanai nepiekrita.

Cietušiem dotas tiesības prokurora rīkojumus pārsūdzēt Tiesu palatas kriminaldepartamentam un gadījumā, ja izbeigtā lietā atklātos jauni pierādījumi, izmeklēšanu katrā lietā var atjaunot, ja vien nav iestājies noilgums. Turpmāk piedzīvojumi rādīs, cik prokurora izbeigtās lietas nonāks iztiesāšanā, un kā tās beigsies. Varbūt nākotnē arī šī tiesas kontrole kā nevajadzīga atkritīs.

Iztiesājot lietas apgabaltiesā, bieži radās jautājums, kādēļ pēc būtības vienkāršas lietas, it īpaši recidivistu zādzības lietas, jāiztiesā trijiem tiesnešiem, kad tādas pašas lietas mirtiesās iztiesā viens tiesnesis. Starpība ir tikai sodos, pie kam sodu izraudzīšana nebūt nav tik sarežģīta, lai šo uzdevumu nevarētu veikt viens tiesnesis. Arī daudzas citas lietas, it īpaši tās, kas izņemtas no mirtiesnešu kompetences sarežģītas pierādījumu pārbaudīšanas dēļ, apsūdzēto atzīšanās gadījumos pārvēršas pavisam vienkāršās un pat vieglākās kā viena otra mirtiesneša iztiesājamā lieta.

Saprotams, ka pārliecinošu attaisnojumu tagadējam stāvoklim atrast nav iespējams un tādēļ, izejot no jau minētā principa, ka viss nelietderīgais ir atmetams, projektā paredzēts, ka lietu iztiesāšanu apgabaltiesās var izdarīt arī viens tiesnesis. Kādas lietas iztiesā viens tiesnesis, to nosaka apgabaltiesa savā rīcības sēdē, pieņemot lietu iztiesāšanai. Ja līdz tiesas izmeklēšanas sākumam atklātos apstākļi, kas norādītu, ka lieta iztiesājama koleģijā, tad tiesnesim ir dota iespēja griezties pie tiesas agrākā lēmuma grozīšanai.

Apelācijas tiesa tāpat kā līdz šim paliek koleģiāla, un, ja prokurors vai apsūdzētais nav apmierināts ar uzliktā soda mēru, uzlikto sodu var viegli koriģēt otrā instance.

Līdz šim uz tiesas sēdi obligatoriski bija jāaicina visi liecinieki un lietpratēji, lai gan apsūdzētais bija atzinies iepriekšējā izmeklēšanā, un nebija šaubu, ka viņš to darīs arī tiesas

sēdē, un tādēļ minētās personas bez pratināšanas būs jāatlaiž mājā. Bija pat gadījumi, kad apsūdzētie lūdza neizaicināt lieciniekus, lai nebūtu jāsedz prāvie tiesas izdevumi, tomēr likums to neatļāva. Tagad arī šajā ziņā projekts ieved saīsinātu iztiesāšanas kārtību. Tiesa līdzīgās lietās var nolemt lieciniekus un lietpratējus neizaicināt un pie apsūdzības raksta izsniegšanas vai arī pa lietas sagatavošanas laiku tiesas sēdei par to paziņo apsūdzētam un citiem lietas dalībniekiem, kuri visā lietas iztiesāšanas laikā var lūgt lietu atlikt un izaicināt lieciniekus un lietpratējus. Paredzams, ka ar šādu kārtību ietaupīsies līdzekļi valstij, un lieki netiks traucēts diezgan prāvs skaits pilsoņu.

Tāpat projekts atvieglo arī liecinieku izaicināšanu uz tiesas sēdi apsūdzētiem un to aizstāvjiem. Līdz šim lieciniekus un lietpratējus apsūdzētais varēja lūgt izaicināt 7 dienu laikā, skaitot no apsūdzības raksta izsniegšanas, pēc kam tos varēja uzdot tikai par jaunatklājušajiem apstākļiem. Šāds īss termiņš radija daudz pārpratumu, un šā noteikuma nezinātāji, kas laikā negriezās pie advokātiem, palika bez vajadzīgiem lieciniekiem. Tagad arī aizstāvjiem, kā ieceltiem, tā arī pieļautiem, tanī pašā termiņā, bet ne vēlāk kā 14 dienas pirms tiesas sēdes, ir tiesība uzdot lieciniekus un lietpratējus. Bez tam tiesa ievēribu pelnošos gadījumos minētos termiņus var pagarināt. Šis grozījums izdarīts, lai nāktu pretim materialai taisnībai, izskaužot nevajadzīgo formalismu. Iespējams varbūt, ka vienā otrā gadījumā izaicināto liecinieku būs vairāk, bet toties apsūdzētais dabūs gandarījumu, ka viņam nav liegts pierādīt savu nevainību slēpjoties aiz likuma formalisma. Lietas dalībnieki un aizstāvji varēs lieciniekus aicināt uz sava rēķina un lieciniekiem par patērēto laiku izmaksās piemērotu atlīdzību pēc sevišķas taksas.

Cīņai ar nepatiesām liecībām ievests pēc tiesas ieskata garīgais zvērests.

Pie spriedumu pasludināšanas atmesta nevajadzīgā spriedumu lasīšana, atmetot to visos gadījumos, kad neviens no lietas dalībniekiem nav ieradies, un kad lietas dalībnieki paši prot lasīt, kādā gadījumā viņiem spriedumu uzrāda. Spriedu-

mu nolasa tikai tiem lietas dalībniekiem, kuri paši lasīt neprot un lūdz to nolasīt.

Līdz šim pasāvēja kārtība, ka izpildot spriedumus, ar kuriem uzlikti naudas sodi, to izpildītāji pārlicinājas, vai notiesātais vēlas samaksāt naudas sodu, jeb nē, un ja viņš nevēlējās to maksāt, tad šādu atteikšanos uzskatīja par maksātspējas konstatējumu un naudas soda vietā viņš izcietā atvietojošo arestu. Tāda kārtība nesaskanēja ar likumdevēja gribu un vēl vairāk ar valsts interesēm. Ja likums nosaka, ka uzliekams naudas sods, tad taču sodam vajadzēja skart notiesātā materialās intereses, bet ne personu. Projekts paredz, ka jau izmeklēšanas stadijā izmeklēšanas tiesnesim vajadzības gadījumos ex officio jānodrošina naudas sodu, piedziņu un arī civilprasības valstij par labu — samaksu. Izpildot spriedumus, naudas sodus un piedziņas arī tiesām jācenšas piedzīt, un tikai tad, ja tas pilnīgi neiespējami, tie jāatvieto ar arestu.

Privatapsūdzības kārtība krāpšanas un piesavināšanās lietās pielaista ne tikai starp radniekiem taisnā linijā un laulātiem, bet arī starp brāļiem un māsām, lai neārdītu ģimenes saites.

Ja likums līdz šim ģimenes saišu saudzēšanas nolūkā piešķīra tiesības šādas lietas radniekiem taisnā linijā un laulātiem vest privatapsūdzības kārtībā, tad bija nekonsekventi arī šādu kārtību liegt brāļiem un māsām. Nereti viņi dzīvo kopā vienā ģimenē un tad dažu labu reizi grūti izšķirt viņu mantiskās attiecības. Ja kādreiz nesaskaņu brīdī kāds no ģimenes locekļiem sūdzību arī iesniedz, tad pēc īsa laiciņa, kad prāti nomierinājas, notiek izlīgums, bet ierosinātā lieta vairs nav izbeidzama. Tad rodas kolīzija ģimenes saitēm ar likuma prasību, un tādos gadījumos, vai nu tiek nodota nepatiesa liecība vai ģimenes locekļiem pārtrūkst saites ar ģimeni. No valsts viedokļa nav vēlams ne viens, ne otrs.

Izņemtas no privatapsūdzības kārtības lietas par svešu lopu bojāšanu. Šis noziegums diezgan bieži atkārtojas, bet to pierādīt ir grūti, jo cietušie pa lielākai daļai nespēj savākt laikā pierādījumus, kādēļ tas ļoti bieži palika nesodīts. Grozījumu nolūks ir nākt cietušiem palīgā pierādījumu vākšanā.

Izmests instituts „ziņu vākšana caur apkārtniekiem“, kas praksē Latvijā nav piemērots. Tāpat izmesta lietu iztiesāšana miertiesās neatliekamības kārtībā, un praksē šo institutu reti piemēroja. Tagadējos apstākļos pēc tā arī nav vajadzības, jo lietas uz tiesas sēdi noliek ātri, un apcietināto lietas pa lielākai daļai jau pēc dažām dienām.

Atmests tiesas ziemas brīvlaiks no 23. decembra līdz 2. janvarim. Sakarā ar kārtējiem tiesnešu un prokuratūras amatpersonu atvaļinājumiem vasaras mēnešos un tiesas brīvlaikiem no 17. līdz 30. jūnijam un no 23. decembra līdz 2. janvarim, var rasties iespāids, ka tiesa strādā tikai apmēram 6 mēnešus gadā, un ka brīvlaikos tiesu darbība ir pārtraukta. Patiesībā beidzamos divos brīvlaikos tiesu darbība norisinājas līdzīgi parastam darba laikam un tiesas noliek lietas sēdēs, uz kurām brīvlaiks nav attiecināms. Sevišķi traucējošs ir ziemas brīvlaiks, kad gadu noslēdzot tiesneši cenšas pāsteigties ar darbiem, lai pārskatos uzdoto lietu skaits būtu lielāks. Patiesībā beidzamie divi brīvlaiki ir domāti vienīgi advokaturai, bet arī advokāti maz ko no tiem iegūst, jo kantorus viņi neslēdz un zināmās lietās viņiem tiesas sēdēs tomēr jāpiedalās. Advokāti var arvien sev iekārtot brīvlaiku, vienojoties ar koleģiem, kādēļ brīvlaiks no 23. decembra līdz 2. janvarim lieks.

Paredzēta arī aizsargu līdzdalība noziedzīgo nodarījumu apkarošanā, atvietojojot policiju gadījumos, kuri norādīti likumā par aizsargu organizāciju un uz šā likuma pamata izdotā instrukcijā, galvenā kārtā tad, kad policijas nav klāt, kā arī palīdzot tai pie nekārtību novēršanas, kratīšanām un noziedznieku gūstīšanas.

Kriminalprocesa likumu trešā grāmatā dažas daļas bija tik stipri novecojušas, ka nepieciešami bija tās pilnīgi pārstrādāt, kādēļ nācās dot šai grāmatai arī jaunu numerāciju.

Kriminalvajāšanas kārtībā dienestā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem izdarīti nelieli pārgrozījumi, atceļot apsūdzības rakstu apstiprināšanu tiesā un nododot kriminalvajāšanas ierosināšanu par dienesta noziedzīgiem nodarījumiem, kurus izdārijuši Valsts Prezidents, Ministru Prezidents, mi-

nistri, ministru biedri, valsts kontroliers, ārkārtējie sūtni un pilnvarotie ministri, līdzīgi tiesnešiem — Senata apvienotai sapulcei, jo līdzšinējā kārtība bija neērta tajā ziņā, ka Senata virsprokuroram, kurš padots tieši tieslietu ministram, bija eventuali jāizlemj vienpersonīgi jautājums par kriminalvajāšanas ierosināšanu pret savu tiešo priekšnieku, un tiesneši it kā baudīja lielāku garantiju kā jau minētās augstākās dienestpersonas.

Kā izņēmums atstāta iepriekšējas izmeklēšanas izbeigšana dienestā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem tiesā un nevis no prokurora, jo gadījumā, ja prokurors nav atradis apstākļus par pietiekoši skaidriem, lai apmierinātos ar izziņu, tad šādas lietas lietderīgāki izbeigt tiesai.

Vienīgā sevišķā dienesta noziedzīgo nodarījumu garantijā ir un paliek tā, ka kriminalvajāšanu šinīs lietās nevar uzsākt bez Senata apvienotās sapulces jeb attiecīga prokurora priekšlikuma.

Projektā atņemta otrās sadaļas pirmā nodaļā pastāvošā kazuistika noziedzīgo nodarījumu lietās pret valsts mantu un ienākumiem, it sevišķi protokolu sastādīšanā, kuri kā formāls pierādījums tanī nav uzskatāmi. Turpmāk visi noziedzīgie nodarījumi sadalīti trijās kategorijās. Pirmā kategorijā paredzēti tie, kas vajājami ar fiskālo pārvalžu lēmumiem un tiesu iestāžu, izņemot Senata administratīvo departamentu, izskatīšanai nemaz nepiekrīt. Šie nodarījumi uzskaitīti pielikumā pie 1114. panta. Otrā kategorijā paredzēti pārkāpumi, par kuriem draud vienīgi naudas sods, piedziņa un preču un citu priekšmetu konfiskācija. Šinīs lietās fiskālās iestādes uzliek sodus ar saviem lēmumiem. Ja sodītais ar lēmumu nav apmierināts, viņš var lūgt lietu nodot tiesas izskatīšanai. Tiesa šīs lietas izskata pēc būtības tikai pirmā instancē, kuras spriedums pārsūdzams vienīgi kasācijas kārtībā Senatam. Projektā norādīts lēmuma saturs, kārtība, kādā šie lēmumi iznesami, pārsūdzības un atcelšanas kārtība un uzraudzība par to likumību. Uzliktos naudas sodus kā tajās lietās, kuras tiesas izskatīšanai nemaz nepiekrīt, tā arī tajās, kuras var pārnest uz tiesu, arestā pārvērš pēc sodu lik.

57. panta noteikumiem tā pati fiskalā pārvalde, kas sodu uzlikusi, un ar to pašu lēmumu, ar kuru sods uzlikts.

Atmesta līdz šim pastāvošā pabeigto iepriekšējo izmeklējumu sūtišana atsauksmei fiskalām pārvaldēm, jo to pilnvarotām personām iepriekšēja izmeklēšana ir pieejama izmeklēšanas laikā un šāda sūtišana novilcina tik lietas gaitu. Speciaļo jautājumu noskaidrošanai tiesas izaicina lietpratējus un tādēļ administratīvo pārvalžu atsauksmēm nav izšķirošas nozīmes. Minētā iemesla dēļ vairs nesūtīs atsauksmei iepriekšējas izmeklēšanas materialus.

Naudas sodu, piedziņu un ar noziedzīgu nodarījumu valstij nodarīto kaitējumu atlīdzības nodrošināšana vairs arī nav speciali jāmin 303. panta pārveidošanas dēļ.

Atmests noteikums, ka pirmās instances attaisnojošais spriedums nestājas spēkā attiecībā uz piedziņu valstij par labu, pat tad, ja prokurors vai fiskalā pārvalde spriedumu nav pārsūdzējuši, jo šis noteikums runā pretim principam, ka attaisnojošais spriedums ir nesatricinams.

Ievests noteikums, ka ķīla vai galvojums, kuri doti sprieduma izpildīšanas nodrošināšanai lietās par ārzemju kuģu kapteiņu un personāla noziedzīgiem nodarījumiem, ir konfiscējama vai piedzenama valstij par labu gadījumos, ja apsūdzētie izvairas no izmeklēšanas vai tiesas.

Ja par fiskalo pārvalžu lēmumiem un tiesas spriedumiem uzlikti vairāki naudas sodi un piedziņas par noziedzīgiem nodarījumiem pret valsts mantu un ienākumiem, šie naudas sodi un piedziņas saskaitami, un tos atvietojošais brīvības sods savienojams ar citiem sodiem, piemērojoties Sodu lik. 61. panta noteikumiem.

Sīki noteikta arī spriedumu izpildīšanas kārtība. Spriedums par naudas soda vai piedziņas izpildīšanu izpildams vispārējā kārtībā, un ja divu nedēļu laikā nav izdevies atrast mantu, no kuras tos piedzīt, sprieduma izrakstu nosūta fiskalai pārvaldei, kurai septiņu dienu laikā jāpaziņo, vai viņa vēlas piedzišanu turpināt Civilprocesa likuma paredzētā kārtībā, jeb nē tās atsakas.

Ja fiskalā pārvalde atsakas piedzišanu turpināt, vai piedzi-

šana ir nesekmīga, prokurors vai miertiesnesis dod rikojumu izpildīt atvietojošo arestu sodu.

Projektā svītrots trešās grāmatas otrās nodaļas otrs nodaļums par „tiesāšanas kārtību citos noziedzīgos nodarījumos pret sabiedrisko labierīcību un kārtību“ tādā veidā, kā tas līdz šim pastāvēja. Vispirms jau ļoti nenoteikts bija jēdziens — sabiedriskā labierīcība un kārtība, kādēļ zem tā plašākā izpratnē varēja saprast lielāko daļu no visiem noziedzīgiem nodarījumiem. Kriminalproc. lik. 3. pants dod tiesību likumos norādītās robežas bez policijas arī citām administratīvām iestādēm un personām miertiesām piekritīgās lietās apsūdzēt pie tiesas, kādēļ bez šiem attiecīgu likumu norādījumiem nav vajadzības vēlreiz šo tiesību minēt Kriminalprocesa likumos.

Visi šie noziedzīgie nodarījumi vajājami publiskā kārtībā, un tādēļ pietiek ar jebkuras iestādes vai dienestpersonas paziņojumu par to, lai kriminalvajašana varētu sākties, un nav vajadzības uzskaitīt iestādes un personas, kas varētu šīs lietas ierosināt. Tāpat nevajadzīgi ir panti, kas nosaka dažādu protokolu saturu, jo personām, kam ir tiesības protokolus sastādīt, jāzina, iekš kam pastāv noziedzīgais nodarījums un kādiem apstākļiem ir nozīme šinīs lietās. Atkrītot šo protokolu formālai pierādījumu nozīmei, nav vajadzības arī, lai tie stingri atbilstu kādām specialām prasībām.

No svara ir vienīgi norādījums, kādām personām ir tiesība rakstīt protokolus, kuri tiesā figurētu ar to pašu nozīmi kā policijas protokoli. Šāds norādījums arī izdarīts ar projekta 296¹. pantu.

Agrākais 1181. pants vairāk iederas daļā par sprieduma taisīšanu, kādēļ tas ievietots kā 791. pants.

Minētā nodaļuma vietā projektā ievietota kriminalvajāšanas kārtība administratīvo pārvalžu tiesāi pārziņai piekritīgās lietās. Pielikumā pie 1130. panta uzskaitīti nodarījumi, kuru izlemšana nodota vienīgi administratīvām pārvaldēm. Šīs lietas nav pārnesamas uz tiesu iestādēm, izņemot Senata administratīvo departamentu. Pārējās lietas uz sodīto vēlēšanos skata cauri tiesa pēc būtības tikai pirmā instancē, un šis spriedums pārsūdzams vienīgi ka-

sacijas kārtībā Senatam. Lēmumu saturs un to iznešanas kārtība līdzīga noteikumiem par fiskalo pārvalžu lēmumiem. Vienīgi lietās, kuras var pārnest uz tiesu, apgabaltiesas prokuroram ir protesta tiesības, un tādēļ administratīvām iestādēm lēmumu noraksti viņam jāpiesūta triju dienu laikā. Ja kāds sodīts ar administratīviem lēmumiem un tiesas spriedumiem par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, tad sodi apvienojami un savienojami pēc Sodu lik. noteikumiem, jo nav pamata pieiet pie tiem ar citu mērauklu kā pārējiem noziedzīgiem nodarījumiem. Naudas sodu atvietojošo brīvības sodu, ievērojot Sodu lik. 57. panta noteikumus, nosaka administratīvā pārvalde sodīšanas lēmumā, kā tajās lietās, kas tiesu izskatīšanai nemaz nepiekrīt, tā arī tajās, kuras var pārnest uz tiesu.

Projekts paredz jaunu institutu — policijas pavēles lietās par miertiesai piekritīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem draud: 1) naudas sods, ne augstāks par simts latiem, vai 2) alternatīvi arests, ne ilgāki par vienu mēnesi, vai naudas sods, ne augstāks par simts latiem.

Ar policijas pavēlēm var uzlikt naudas sodus ne augstākus par 50 latiem, un pavēles var dot tik likumā norādītās dienestpersonas.

Pavēle jāuzraksta piecu dienu laikā pēc pārkāpuma izdarīšanas un tikai lietās, kurās pārkāpuma notikums un nodarītāja vainīgums nerada šaubas.

Privatapsūdzības lietās, kā arī lietās, kur pieteikta civilprasība, vai jāizlemj jautājumi par kādu priekšmetu izlabošanu vai iznīcināšanu, policijas pavēles nevar dot.

Par policijas pavēlēm paredzēta prokurora uzraudzība. Prokuroram ir tiesība tās atcelt un lietu nodot izspriest miertiesā. Sodītam arī dota tiesība 7 dienu laikā lūgt lietu izspriest tiesā, bet tikai vienā instancē pēc būtības un Senatā kā kasācijas instancē.

Uzlikto naudas sodu arestā pēc Sodu lik. 57. panta noteikumiem pārvērš policijas dienestpersona, kas pavēli devusi, tanī pašā pavēlē, ar kuru sods uzlikts.

Ja sodītam ar pavēli uzlikts naudas sods, kas nepārsniedz

10 latus, lūgumam par lietas izspriešanu tiesā jāpievieno 10 lati drošības naudas, ko sodītais var saņemt atpakaļ, ja tiesa atzīst, ka lūgums bijis dibināts. Pretējā gadījumā drošības nauda nāk valstij par labu. Policijas pavēļu nolūks ir ātri izlemt skaidras lietas par mazāksvarīgiem pārkāpumiem un bez vajadzības neapgrūtināt ar tām tiesu iestādes, kas tagad nereti iziet cauri četrām instancēm. Bez tam ar policijas pavēlēm domāts arī darīt iespaidu uz tā sauktiem „taisnības meklētājiem“.

Sakarā ar jauno Preses likumu bija jāizdara daži grozījumi arī tiesašanas kārtībā preses noteikumu pārkāpumu lietās.

Projektā svītrots 1147. pants, jo tajā norādītie noziedzīgie nodarījumi neattiecas uz preses noteikumu pārkāpumiem. Grozījumu dēļ Preses likumā bija jāsvītro arī 1148. panta otrā daļa. Projektā svītrots (1143. p.) noteikums, ka par valsts vai pašvaldības iestāžu aizskaršanu presē prokurors vajāšanu ierosina tikai uz sūdzībām vai ziņojumiem, jo šie noziedzīgie nodarījumi vajājami publiskā kārtībā. Līdzšinējā 1145. panta noteikumi paredzēja, ka uz preses lietu amatpersonu ziņojumiem prokuroram bija jāierosina kriminalvajāšana. Šāds noteikums uzlika prokuroram pienākumu katrā gadījumā ierosināt atiecīgu lietu, kaut arī atsevišķos gadījumos lietas ierosināšanai nebija nekāda pamata. Projekta 1145. pants tagad svītrots. Ar to prokuroram dota tiesība dibinātu iemeslu dēļ neierosināt kriminalvajāšanu, nesniedzot par to tiesai savu atzinumu. Grozīti arī līdzšinējā 1150. panta noteikumi, nosakot, ka jautājumu par periodiska vai neperiodiska izdevuma apķīlāšanu un kriminalvajāšanas ierosināšanu ierosina vienīgi prokurors.

1939. g. 11. maijā.

Paskaidrojums pie pārgrozījumiem un papildinājumiem Civilprocesa likumā.

I Lietas gaitā pirms iztiesāšanas paredzēti daži grozījumi, kas skar aicināšanas kārtību pie tiesas, prasības nodrošināšanu un prasības vērtības noteikšanu.

Aicinājumus pie tiesas var nodot aicināmā mājniekiem, viņa nekustama īpašuma pārzinim, vai tam kaimiņam, kas ar mieru piegādāt pavēsti un par to dod parakstu (386. p.); viņš šādā pat ceļā saņem arī visus izsniedzamo rakstu norakstus. Pēdējo saturs šādā ceļā var kļūt zinams gluži svešām personām; dažkārt prāvnieki rakstos uzvel pretpusei visnosodamākās lietas, kas pēc pierādījumu pārbaušanas izrādas nedibinātas, tukša efekta dēļ sarakstītas; rakstu saturs var būt tāds, ka pat tiesā tos uzklausa pie slēgtām durvīm (425. p.); caur pavēstes un pielikumu piegādātāju šādu rakstu saturs var kļūt par visas apkaimes atklātu noslēpumu. Prāvnieka gods var tikt sagandēts, un pie tam nelabojami, jo vēlāk tiesā noskaidrotā patiesība paliek tiesas aktīs un nenonāk līdz tiem, kas dzirdējuši sensacionāli pasniegtās nomelnojošās ziņas. 381. un 382. panta piezīmes (II) grib šīs prāvnieka intimās lietas pasargāt no lietā nepiedalīgām personām.

Aicināšana pie tiesas skarta arī vēl citā ziņā: paplašināts rajons, no kura lieciniekiem pienākums ierasties tiesā. Miertiesnesis var aicināt lieciniekus no savā iecirkņa katras vietas, neatkarīgi no liecinieka dzīves vietas attāluma, bet no cita iecirkņa var aicināt lieciniekus no vietām, kas nav tālākas par 30 kilometriem no aicinātāja. Apgabaltiesa, turpretim, tādu liecinieku, kurš dzīvo tālāk par 30 klm. no tiesas, nevar piespiest ierasties (470. un 471. p.), bet ja viņa ieskata par nepieciešamu tādu liecinieku pratināt, tad tas jāizdara tu-

vākam miertiesnesim vai nopratināšanai jāizbrauc uz vietas tiesas loceklim (588. p.). Praksē šī neiespēja aicināt liecinieku uz apgabaltiesu pat no šās tiesas apgabala, ja liecinieka dzīves vieta tālāka par 30 klm., kavē vispārējām tiesām gūt tiešu iespaidu no liecinieka. Dzelzceļu un autosatiksmē ir nokārtota ar visām apgabaltiesu pilsētām, kādēļ domāts par iespējamu arī vispārējām tiesām atļaut aicināt sava apgabala robežās lieciniekus no katra attāluma, bet aicinājumus no cita apgabala šām tiesām ierobežot ar 50 klm. attālumu. Tiesu palata drīkstētu lieciniekus aicināt no visas valsts. Liecinieku izdevumus atlīdzinātu prāvnieki, un liecinieku apgrūtināšana taisnas tiesas labā arī notiktu nepieciešamības gadījumos. Šajos rāmjos grozīti 470., 471. (III) un 588. (II) p.

Apsvērums, kādēļ miertiesnešu lietās atstāts līdzšinējais 30 klm. radiuss, tāds, ka ar miertiesnešu sēdekļu vietām vēl ne visur ir nokārtota satiksme, un vēl arī tas, ka miertiesnešiem ir daudz sīku lietu, kurās jāsarogas tiesāšanos sadārdzināt. Ieteikums, visām tiesām atļaut aicināt lieciniekus pie sevis bez attāluma ierobežojuma, ja puses samaksā lieciniekam atlīdzību, likās bistams tajā ziņā, ka mierīga darba strādātājus varētu padarīt par ķildīgu kaimiņu kļaušiniekiem viņu strīdus lietās. Kārtīga saimnieka prombūtni no mājas uz dažām dienām dažreiz grūti atsvērt naudā, bez tam tiesās ne mazums mazturības lietu, kurās tad šādu liecinieku aicināšana varētu smagi gulties uz valsti.

Prasības nodrošināšana. Mežu ciršanas ierobežojumi, kādus sakarā ar prasības nodrošināšanu nosaka 710. pants, pašreiz ir bez sankcijas. Šo jautājumu regulēja līdz 1937. g. 711. pants, kas atsaucās uz Mežu nolikuma 695. pantu. 1937. gada 2. oktobra likums (Lik. kr. 168) ir atcēlis Mežu nolikumu un līdz ar to arī Civilprocesa likuma 711. pants atkritis. Dzīve prasa, lai radušos robu aizpildītu. Saziņā ar Zemkopības ministriju 711. pants (I) tādēļ atjaunots ar mazliet papildinātu saturu. Atlīdzību par meža apsardzību paredzēts normēt trejgadei uz priekšu, lai nebūtu par to jāstrīdas katrā atsevišķā gadījumā. Atlīdzības noteikumi varēs pare-

dzēt arī, kādā laikā un apmērā jāsamaksā pienācīgā atlīdzība par meža aizsardzību.

Prasības vērtība, kādu uzdod prāvnieks, pakļauta likuma (377. p.) un pretpuses (378. p.) kontrolei, pie kam strīdu izšķir tiesa pirmā sēdē. 378. pantā, kas to paredz, tieši minētas prasības par īpašuma tiesību uz nekustamu mantu, bet ne no tā, ka uz šo pantu atsaucas arī 72. pants, skaidrs, ka pantā minētam ierobežojumam ar nekustamu mantu, nav vietas (Sen. 32/1766). Tādēļ 378. pantā svītrots liekais ierobežojums ar nekustamu mantu (III).

II Lietas iztiesāšanas posmā svarīgākā nozīme ir pierādījumu pārbaudei, kas visā procesā aizņem lielāko laiku. Pārbaudes paātrināšanai domāti daži likuma papildinājumi un pārgrozījumi.

Savlaicīgas pierādījumu pieteikšanas sekmēšanai noteikums par novēlotu pierādījumu iesniedzēju sodīšanu (93³, 434. un 889. p. — II) papildināts divējādā ziņā: attiecinot līdzšinējā panta tekstā prāvniekiem paredzēto sankciju arī uz vilcināšanā vainīgo pilnvarnieku, — un normējot lēmumu pārsūdzēšanas kārtību tādējādi, lai ar šām sūdzībām nemazinātu sankciju stingrību (tūlīn sods piedzenams) un nevilcinātu lietas gaitu (sūdzības par sodīšanu virza tālāk tikai reizē ar pārsūdzību pēc būtības).

Pierādījumu pārbaudi paātrināt gribēts ar 587. (II) un 883. (III) panta papildinājumu, kas atļauj izmeklēšanā plašu vietu referenta iniciatīvai un uzņēmībai, koleģijai atstājot rezultātu apsvēršanu — sprieduma taisīšanu. Tādā modusā apvienotos vienpersonīgas un koleģialas tiesas pozitīvās īpašības. Laika ziņā ietaupījums sagaidams arī no tā, ka referents ātrāki varētu izrīkot pierādījumu pārbaudi, nekā tagad, kad par katru jaunu pierādījumu jālemj koleģijai, bet lai tiktu pēc lietu kārtas koleģijas sēdē, vajadzīgi ikreiz garāki laika sprīži. Rīcība par lietu piekrīt pirmā kārtā referentam, bet arī priekšsēdētājam nav atņemta iespēja sekot lietas gaitai un dot tai virzienu, kādu lietas apstākļi prasa. Referents var šajās lietās patstāvīgi darīt visu, kas nepieciešams lietas sagatavošanai: piem., aicināt prāvniekus paskaidrojumus dot,

izdot apliecības partiem pierādījumu sagādei, pieņemt jaunus pierādījumus, tos pats pārbaudīt vai pārbaudi nodot vietējām tiesām; tikai lēmumiem, kas neietveras lietas sagatavošanas uzdevumā, kā, piem., prasības nodrošināšana, būtu vajadzīgs koleģiāls sastāvs, tāpat kā izspriešanai pēc būtības. Šāda pierādījumu pārbaudes koncentrēšana referenta ziņā, sakarā ar paplašināto iespēju aicināt lieciniekus pie sevis no visa tiesas apgabala (588. p. II), pastiprinās procesā tiešuma principu galvenā kārtā ar to, ka referents tieši uz koleģiju pārnesis savus iespaidus par liecinieku ticamību.

III. Sprieduma taisīšanu — procesa svarīgāko posmu — pārgrozījumi skar ar jauninājumu, ievēdot vienpersonīgu spriedumu arī vispārējo tiesu pirmajā instancē (375. p. II, 890. p. III).

Koleģijas atvietojums ar vienpersonīgu spriedēju rod attaisnojumu, ja pēc lietas rakstura, lietu nododot viņam, iespējams sekmēt ātrāku lietas nobeigumu. Ir laba tiesa tādu lietu, kuras prasa vienpersonīgu sagatavojumu (piem., naudas sadales aprēķini), kuras piesēdētājiem pārbaudīt tikpat kā neiespējami, ja tie nevar visu darbu pilnīgi atkārtot; lieka formalitāte šādos gadījumos prasīt piesēdētāju līdzparakstus. Tāpat izpildu kārtība attiecībā uz aprēķiniem par zaudējumiem (1022. p.) izsoļu lietās un ar to saistītā naudas sadale (1342., 1357., 1358. p.), testamentu lietas (1573. p.), mantinieku apstiprināšana pēc likuma (1636. p.), kopmantas sadale (1644. p.), uzaicinājuma kārtības lietas (1687. un turpm. p.), ārvalsts spriedumu izpildīšanas pielaišana (1387. p.), leģitīmācija un adopcija (1522. un 1529. p.), tāpat arī strīdus process var dot lietas, kuras būtu iespējams nodot vienpersonīgā izspriešanā, lai šādā ceļā mēs paši pārliecinātos, ko šis jaunievedums pozitīva var dot mūsu apstākļos. Mūsu novela pie tam nenosaka par obligātu vienpersonīgo tiesnesi visās lietās, arī ne visās vienas grupas lietās, bet atstāj (375. p. 2. d.) priekšsēdētājiem vai tiesas koleģijai pēc sava apsvēruma noteikt, kādās lietās var sagaidīt ātrāku nobeigumu, tās vienpersonīgam spriedējam nododot, pie tam nekaitējot rezultāta kvalitātei. Šādam modusam (fakultatīvais vienpersonīgais forums) tā priekšrocība, ka iespējams spriešanas kā-

tību labāki pielāgot katras lietas raksturam; arī vienas kategorijas lietās dažām var piemist blakus apstākļi, kas vienas padara par vairāk piemērotām koleģijai, otras vienpersonīgam forumam: arī tālākā gaitā priekšsēdētājam atļauts sekot lietai un vērot, vai vienpersonīgais forums dod vēlamo paātrinājumu, neizslēdzot pie apstākļiem lietas pārņemšanu koleģijā, kā uz paša referenta, tā arī priekšsēdētāja ierosmi. Dažas lietas (375. p. 3. daļa) tomēr pēc sava rakstura prasa aiz dažādiem apsvērumiem koleģiālā foruma paturēšanu; tādas ir valsts pārvaldes lietas; lietas par zaudējumu atlīdzību no tiesnešiem, prokuroriem un citiem resora darbiniekiem; laulības lietas un lietas par dzimšanu laulībā (izņemot 1455. p. paredzētās uztura prasības u. t. l.); šķīrējtiesu lietas, aizgādības lietas par pilngadīgām personām.

Īpašas normas vajadzīgas bija par vienpersonīga spriedēja atstatīšanu (771. p. I) un sūdzību izlemšana par viņa nepareizu rīcību pie liecinieku pratināšanas (478. p. II).

Šajā daļā vēl minams grozijums tiesas nodevas aprēķināšanā no nenovērtējamām prasībām. Vispārējās tiesās tiesu nodevu šajās lietās aprēķina 1—60 latu apmērā (971. p.), turpretim, miertiesās 1—8 latu apmērā (298. p.). Nav attaisnojuma, kādēļ 1000 ls. liela prasība lai izietu tiesu par 8 ls. valstij pienācīgo 40 ls. vietā. Tādēļ diapazons paplašināts arī miertiesnešu spriežamās lietās, un, proti, no 1—40 ls (298. p. III).

IV Spriedumu izpildīšanas daļā nedaudz skarta miertiesnešu spriedumu izpildīšanas kārtība, atskaitījumi piedziņu kārtībā no pensijām, izsoļu izziņošana, pilnvarojumi personām, kas dalību ņem izsolēs, un valsts labā ņemamo nodevu piedziņas.

Miertiesnešu spriedumus izpilda pie apgabaltiesas pastāvošie tiesu izpildītāji vai, 1068. pantā paredzētos gadījumos, pagasttiesas. Kad spriedums izpildams tādā pilsētā, kurā nedzīvo tiesu izpildītājs, izpildīšanu sadārdzina tiesu izpildītāja ceļa izdevumi. Šādi izdevumi atkrīt, izpildot miertiesneša spriedumu ar policijas vidutājību, jo policijas ierēdņi ir visās apdzīvotās vietās. Šā iemesla dēļ piedzinēji bie-

ži vien lūdz mirtiesnesi uzdot izpildīšanu policijai. Nāk priekšā, ka policiju aprūtinā arī tādos gadījumos, kad īsti nav vajadzības viņu atraut viņas tiešiem uzdevumiem. Ar 222. panta (I) grozījumu domāts policijas palīdzību ierobežot tikai ar tiem gadījumiem, kuros citādi izpildīšana prasītu liekus ceļa izdevumus, kā tas ir, kad spriedums izpildāms pil-sētā, kurā nav dzīves vietas tiesu izpildītājam.

Atskaitījumi no pensijām parādu vai piedzi-ņu segšanai, kādus paredz līdzšinējais 1231. un 1232. pants, prasija pieskaņojumu likumam par pensijām. Pēdējais pavi-sam nepazīst tādu normu, kāda izteikta 1232. pantā. Pēdē-jais balstas uz materialtiesisko normu, kādu dod „Уст. Пенс.“ 214. pants, kurš lāva apkilāt atraitnes pensijas par miruša vīra-ierēdņa parādu valstij; turpat 215. pants šo tiesību ne-deva par bērnu pensijām. Mūsu likuma par pensijām I daļa 90. pantā un III daļa 52. pantā liedz vecāku parādu dēļ ap-ķilāt pārdzīvojušā laulātā vai bērnu pensijas daļu. Mazāk noteikta, attiecībā uz atraitņu atbildību, ir pensiju likuma II daļa (sal. 26. p.), tomēr tādai vispārīgai normai kā Civil-proc. lik. 1232. p. nav bāzes materialā likumā, un šis pants atceļams (IV), izsakot 1231. panta 1¹. pkt. (II) norādījumu uz pārmaiņām, kādas šajās piedziņās radījās likums par pensijām.

Nekustamu īpašumu izsoļu lietās nesekmīgus strīdus rada 1289. pants, kurš prasa, lai paziņojumu par izsoli noteiktā laikā piestiprina pie pārdošanai sludināmā nekustamā īpašuma. Vai un kad izpildīta šī prasība, arvienu rada strīdu, īpaši, kad nav citu iemeslu apstrīdēt izsoles sarīkošanas dar-bību. Šis primitīvais publikācijas veids turklāt nekādu realu sasniegumu nedod. Ja viņa nolūks informēt, resp. ieinteresēt eventualos pircējus, tad pie ēkas ārpusē piestiprināta sludinā-juma lapa maz ko var palīdzēt tādēļ, ka viņa pazūd pirmajā lietainā vai vējainā dienā, ja viņa ar parādnieka palīdzību nav nozudusi no sienas jau nākamajā mirklī pēc pielikušās amat-personas aiziešanas. Paša īpašnieka-parādnieka apzīņošanai šāds sludinājuma izlikums pie sienas nevajadzīgs tādēļ, ka viņam kopš 1937. gada decembra novelas pienes un izsniedz paziņojumu par izsoli tieši (1289¹. p.). Tādēļ 1289. p. (IV)

domāts par atceļamu, pārnesot no panta uz 1290. p. (III) tikai prasību, lai sludinājumu izliek pie apgabaltiesas, un spēkā atstājot arī piezīmi un pārgrozot 1286. pantu (I), kurš vienā daļā rēķinājas ar 1289. pantā noteikto kārtību.

1289. pantā nav nozīmes prasīt no pilnvarnieka „sevišķu“ pilnvaru to tulkot tā, ka īpaša pilnvara vajadzīga uz katru īpašumu. Tādiem aprobežojumiem nav attaisnojuma; tas īpaši apgrūtina kreditiestādes, kas izsolēs sūta savus pilnvarniekus. Tāda tulkojuma nepareizība atzīta augstāko tiesu praksē (Sen. 36/451). Vārdiņš „sevišķa“ tādēļ izmests (III).

Valstij pienācīgo nodevu piedziņu mazturības lietās normē līdz šim 303. p. piez. un 1011. p. piezīme (I); tajās Nodokļu departaments vēlas pieskaņojumu viņa izvestai piedziņu decentralizācijai, kādā sakarībā tad novēlta paredz dažu piedziņas uzdevumu sūtīšanu tieši nodokļu inspektoriem. Tas novērsīs tādu stāvokli, ka, piem., Daugavpils tiesas, izpildot 303. un 1011. p. piezīmes, nosūta izvilcumus no spriedumiem uz Rīgu Nodokļu departamentam, bet tas pēc pāris dienām nosūta rīkojumu savam nodokļu inspektoram, varbūt, atpakaļ uz Daugavpili. Tiesas sūtīs piedziņas tieši nodokļu inspektoram, pēc maksātāja dzīves vietas, kāda tiesai zinama. Visa tālākā rīcība tad piekrit Nodokļu departamenta orgāniem kā līdz šim. 222. p. piezīmei (I) un 1051. p. piezīmei (II) ir nolūks, pakļaujot sodu piedzišanu Nodokļu departamentam, radīt orgānu, kas pēc Nodokļu likumu 5. panta būtu tiesīgs dzēst ne-realizējamas piedziņas; ar šādiem iesniegumiem tiesas arī tagad nāk Nodokļu departamentā, bet pēdējam nav legala ceļa kādā tās apmierināt.

Naudas sadalīšanā, ja tā notiek konkursa kārtībā, palaists minēt vietu piedzinēja atlīdzībai, ko dara 1357. un 1358. pants (sākumā). I pielikuma 83. panta piez. papildinājums (III) izlīdzina trūkumu.

V Spriedumu atceļšanas veidi (906. p.) paturēti divi, izmetot lietā dalību neņēmušo personu lūgumu atcelt spriedumus, bez tam saīsināta šķirējtiesu spriedumu atceļšanas procedūra un ierobežota spriedumu atceļšana laulības lietās.

Lietā nepiedalījušās personas var lūgt atcelt galīgu

spriedumu vispārējās tiesu iestādēs (906. p. 3. pk.), bet apgabaltiesu kā II instanču spriedumu atcelšanu šās personas nevar prasīt (282. p.). Šāda starpība radusies ar 1913. g. novelu, kas atcēlusi 282. pantā 906. panta 3. punktam analogo 3. punktu aiz tāda apsvēruma, ka šī tiesība nedod trešai personai reāla labuma, jo spriedums tādu lietā dalību neņēmušu personu tā kā tā nesaista, un viņai citi aizstāvēšanās veidi (sal. Нолькен, У. Гр. С., 241. lp.; Исаченко, I, 823. lp.); varbūt taisni tādēļ arī samērā ļoti retas šādas trešo personu sūdzības. Nav nekādu īpašu motīvu paturēt šo dažādību mertiesu un vispārējo tiesu procesā, kādēļ atcelšanai domāti 906. p. 3. pk., 909. p., 911. p. 3. pk., 913. un 924. p. (IV), izmetot norādi uz šām sūdzībām 937. p. (III).

Šķīrējtiesu spriedumu atcelšanai process, liktos, prasa pārāk garu ceļu. Kaut gan 1514. pants nosaka, ka apelācija par šķīrējtiesas spriedumu nav pieļaujama un pieļaujami tikai lūgumi aiz formāliem iemesliem anulēt spriedumus (1518. p.), praksē šīs lietas iet cauri pat lielāku skaitu instanču nekā tiesās uzsāktās lietas: bez šķīrējtiesas vēl I, II un III tiesas instances. Instanču skaits saīsināts vismaz par vienu, nosakot par nākošo instanci pēc tiesas, kurai iesniedz sūdzību — Senatu.

Šķīrējtiesu procesā vēl radīts papildinājums 1495. p. (III), kas atvieglo šķīrējtiesu nodibināšanu tieši Tirdzniecības-rūpniecības un Amatniecības kamerās, neprasot tajos gadījumos, kad puses griezušās šķīrējtiesas jautājumā pie kameras, līgumam notariālu apliecinājumu, kas izrādījies par kavēkli kameru darbā pie šķīrējtiesu organizēšanas. TRK tālākie ierosinājumi (īpaši par piespiedu šķīrējtiesu) labi neiekļaujas Civilprocesa rāmjos, kuru respektēt liek arī kameru likumu attiecīgie panti (Lik. par TRK 18. p. h pk. un Lik. par AK 18. p. c pk.). Tieslietu ministrija ierosinājumam piekrīt, bet domā, ka šai temai jāveltī īpašs likums.

Laulības lietās dzīve prasa ierobežot sprieduma atcelšanu aiz jaunatklātiem apstākļiem (861. un 908. p.). Pēc sprieduma, ar kuru laulība atzīta par neesošu vai šķirtu, agrākie laulātie dibina jaunas ģimenes, no jauna dodoties lau-

lībā. Ja nu pēc gadiem vēl var grozīt spriedumu un panākt, ka agrāko laulību atzīst par formāli pastāvošu, tad rodas dažādā ziņā neciešams stāvoklis. Tas laulātais, kurš, palaudamies uz tiesas spriedumu, devies jaunā laulībā, nu izrādas par bigamijas piekropēju, pie kam grūtības rada jautājums, kā šo stāvokli likvidēt. Jauno laulību nāktos atzīt par neesošu, liekot gluži nepelnīti ciest visai jaunajai ģimenei; pie tam pirmās laulības koptdzīve ar formālo restaurēšanu faktiski tomēr nespētu atjaunoties, tā kā, upurējot otras ģimenes labklājību, gluži neko neiegūtu. Tādēļ liegts laulības šķiršanas jautājumu par jaunu cilāt, ierobežojot procesa atjaunošanu ar jautājumiem tikai par vainu, bērniem vai tiesību uz uzvārdu (1452¹. p. II).

VI Sevišķo tiesāšanas kārtību novela skar tikai tik daudz, ka domāts par vēlamu procesā atvieglot pārstāvību radišanu mantojuma masai un novērst dažas ļaunprātības mantojumu lietās.

Mantojuma masu pārstāvēt procesā var mantojuma aizgādnis; ja iesāktā procesa laikā nomirst kāds prāvnieks, tad aizgādību nodibina tiesa, kurā celta prasība. Šajos gadījumos viegli mantojuma masai radīt pārstāvniecību i tad, kad tā ir prasītāja, i tad, kad mantojuma masai ir jāatbild. Ja, turpretim, aizgādība jārada pirms procesa sākuma, tad jāiziet 1626. pantā norādītais garais ceļš pie citām tiesām (miertiesneša vai mantojumu kārtojošas tiesas), kurš īpaši apgrūtinošs tad, ja apsardzībā nav vajadzības (valda mantojuma pilngadīgie, bet vēl neapstiprināti mantinieki, kas savā starpā vislabākās attiecībās); tādā gadījumā, lai aizgādību panāktu, piem., prasības celšanai mantojuma masas vārdā, vai nu jāmeklē nevajadzīgā mantojuma apsardzība, vai jāgaida, kamēr sagatavos mantojuma lietu, un tā nonāks tiesā. Ja pārstāvības radišanā ieinteresēts, piem., kreditors, kas grib prasību celt pret mantojuma masu, tad šie abi ceļi vienādi neparocīgi. Lai izsargātos no liekas proceduras šādos gadījumos, aizgādību radīt uzticēts attiecīgai bāriņtiesai, par kādu skaita to, kurai piekristu pārzināt aizgādību (Pagastiesu lik. 106. p., Lik. par pils. bāriņtiesām 16. un tāl. p.)

(1626. p. I). Vēl šajā pat sakarībā papildināta pilsētu bāriņtiesu kompetence tajā ziņā, ka steidzamos gadījumos tai atļauts (tāpat kā līdz šim pagasttiesai) arī pastāvīgi (bez mertiesneša) norīkot mantojuma apsardzību (1588. p. 2. piez. III).

Mantojuma lietu ierosinot likums prasa, lai ierosinātājs uzdod visas lietā ieinteresētās personas (1690. p. 3. pk.), pie kam nepieciešams zināt arī šo personu pēdējās dzīves vietas, lai varētu tiesa izpildīt 1696. p. paredzēto pienākumu aicināt šos interesentus ar pavēstēm. Šo pienākumu bieži neievēro, lai pasargātu sevi no līdzmantinieku pretenzijām, un tā panāk lēmumu savā labā vien par kaiti neuzdotiem līdzmantiniekiem. Pēdējiem ir gan iespēja tādu lēmumu Civilprocesa kārtībā apstrīdēt (1701. un tmp. p.), bet nereti šis apstrīdējums vairs nespēj atdot pa starpām jau nolikvidēto mantojumu. No šādām ļaunprātībām domā mantojuma lietu ierosinātājus brīdināt 1691. p. 2. d. (II) norma, kas par zināmo līdzmantinieku vai viņu dzīves vietu apzināto noklusēšanu piedraud ar kriminalatbildību.

VII Pārējie grozījumi redakcionāla rakstura.

Pieskaņojot Civilprocesa likumu Kriminālprocesa likuma novelai, pārredīgēti 74., 267., 422. panti (III), kuros runā par tiesu darbības sašaurināšanu laikā no 23. decembra līdz 2. janvarim.

265⁴. p., 898. p. piez. un 910. p. piez. (III) grozījumi izlīdzina pāris pamanītus negludumus pēdējā procesa novelā: 265⁴. p. saskaņots ar grozīto 287. p., 898. p. piez. ar grozītiem 1339. un 1340. p. un 910. p. piez. ar grozīto 1341. p. 3. d. Pie šīs pašas reizes saīsināts vienādības dēļ termiņš 1703. p. no 4 uz 2 mēnešiem, neatstājot šim gadījumam izņēmuma termiņu, kāds bija domāts šim gadījumam, kad pārējos ārkārtējos prasības termiņus saīsināja. Uz 1937. gada novelu pamatots arī 1018. panta papildinājums, kāds var būt skaidrības dēļ noderīgs sakarā ar to, ka pēc 921. panta 5. punkta un 927. panta Senats galīgi nosaka tiesāšanas izdevumus par kasācijas instanci.

280. panta otrā daļā (I) ietverts noteikums, kādā laikā mirtiesu iestāžu otrai instancei jāizgatavo spriedums gali-

gā veidā, kad to prāvnieks lūdz; laiks ņemts tas pats, kādu paredz panta pirmā daļa.

Nevajadzīgas domstarpības negaidīti rada 1657¹. pants (III), kuru pretēji likuma nolūkiem tulko tā, it kā 2° nodeva ņemama ne vienreizēji, bet katrā instancē; ar vārdu „vienreizēji“ pasvītrots, ka 2° (analogi kā krimināltiesā pieteiktās civilprasībās 298¹, 971¹. p.) ņemami vienu reizi no vērtības sumas, kas nodibināta spriedumā: 1. instances, ja tas paliek spēkā, vai 2. instances, ja spriedums pārsūdzēts.

1540. pantā (III) legalizēts kodifikācijas ceļā ievestais 2 nedēļu termiņa saīsinājums uz 7 dienām.

1516., 1567. un 1581. p. (III) mazsvarīgi redakcijas gludinājumi.

1462. p. 2. d. pēc 1455. p. paredzēto uztura u. c. prasību nodošanas miertiesnešiem palicis bēz pielietojuma; tādēļ atcelta šā panta daļa (IV).

1939. g. 11. maijā.

Paskaidrojumi pie pārgrozījumiem un papildinājumiem Tiesu iekārtā.

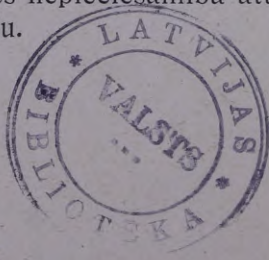
Tieslietu ministrijas juriskonsultācijas locekļi strādā aktīvu juridisku darbu, kas bieži vien ir daudz sarežģītāks par tiesnešu darbu un katrā ziņā dod ne mazāku juridisku praksi kā tiesneša darbs. Piemēram, pietiek minēt tikai likumprojekta izstrādāšanu, kas prasa iedziļināšanos teorijas un tiesas prakses jautājumos. Tādēļ ir sen nobriedusi vajadzība Tieslietu ministrijas juriskonsultācijas locekļa ministrijas darbā pavadīto laiku uzskatīt par pietiekošu stažu tiesneša amata ieņemšanai. Tāpat, ja kādu tiesnesi iecel par juriskonsultācijas locekli, tad nepieciešams, lai viņam paliktu viņa tiesneša stāvoklis un juriskonsultācijas locekļa amatā pavadītais laiks tiktu ieskaitīts tiesneša izdienā. Tādēļ attiecīgi papildinams Tiesu iekārtas 139. pants.

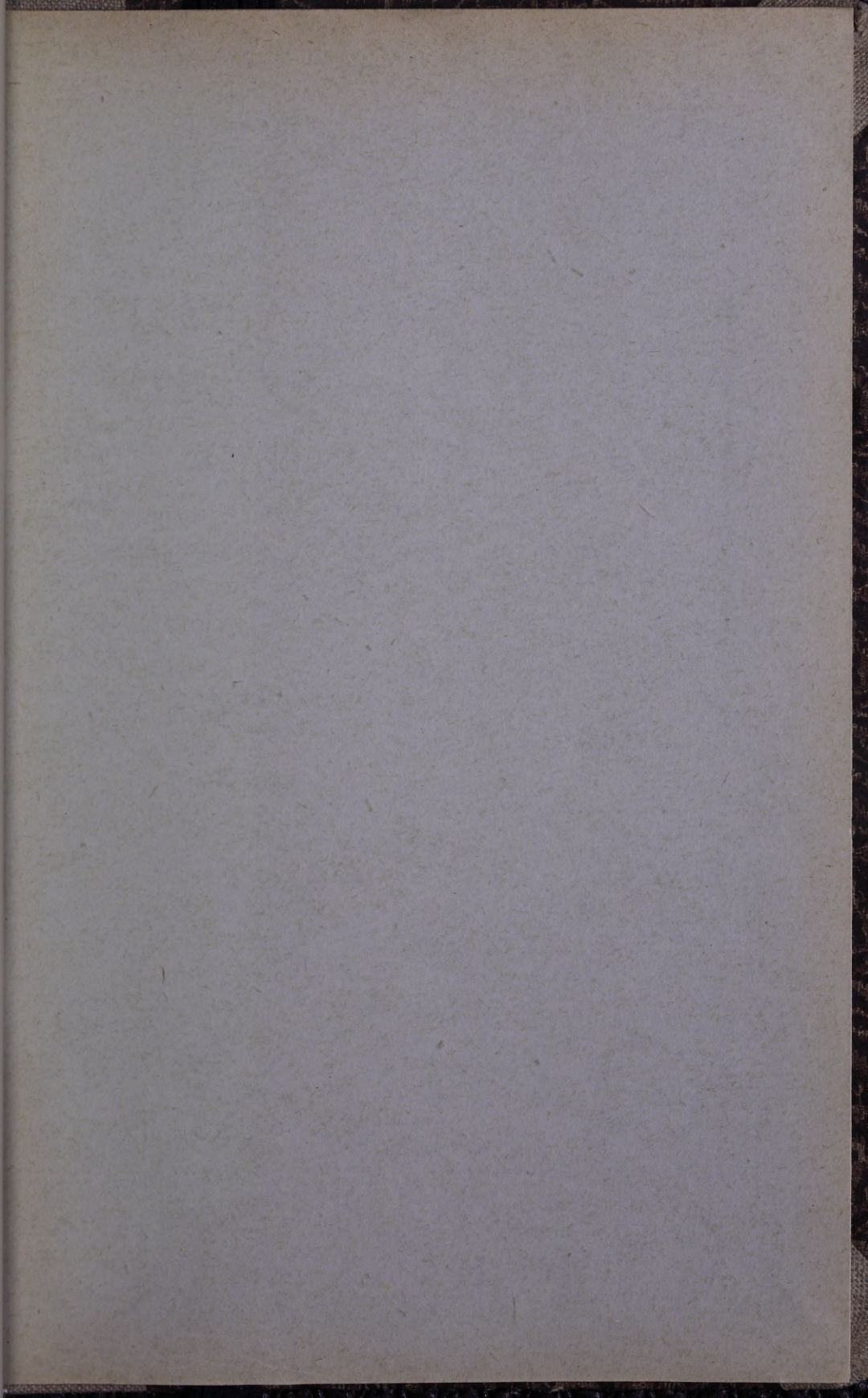
Zemesgrāmatu likums (2. p.) zemesgrāmatu nodaļas uzskata par apgabaltiesu nodaļām. Tādēļ vairs nav nekāda pamata uzturēt līdzšinējo viedokli par zemesgrāmatu nodaļu it kā pilnīgi autonomu raksturu un šo nodaļu ierēdņu iecelšanu un atlaišanu izņemt no apgabaltiesu priekšsēdētāju kompetences. Lietderīgāk ir apgabaltiesas priekšsēdētājam attiecībā uz šās apgabaltiesas zemesgrāmatu nodaļas ierēdņu iecelšanu un atlaišanu dot tādas pašas tiesības, kādas viņam ir attiecībā uz apgabaltiesas ierēdņiem. Tādēļ 398. pants jāatceļ un jāgroza 396. pants.

Ar 61¹. panta papildinājumu noteikts Senata spriedumu biroja darbinieku legalais stāvoklis.

Sakarā ar to, ka jaunie civilprocesa un kriminalprocesa grozījumi pielaiž iespēju atkāpties no koleģialitātes principa vispārīgās tiesu iestādēs, radusies nepieciešamība attiecīgi papildināt Tiesu iekārtas 80. pantu.

1939. g. 11. maijā.

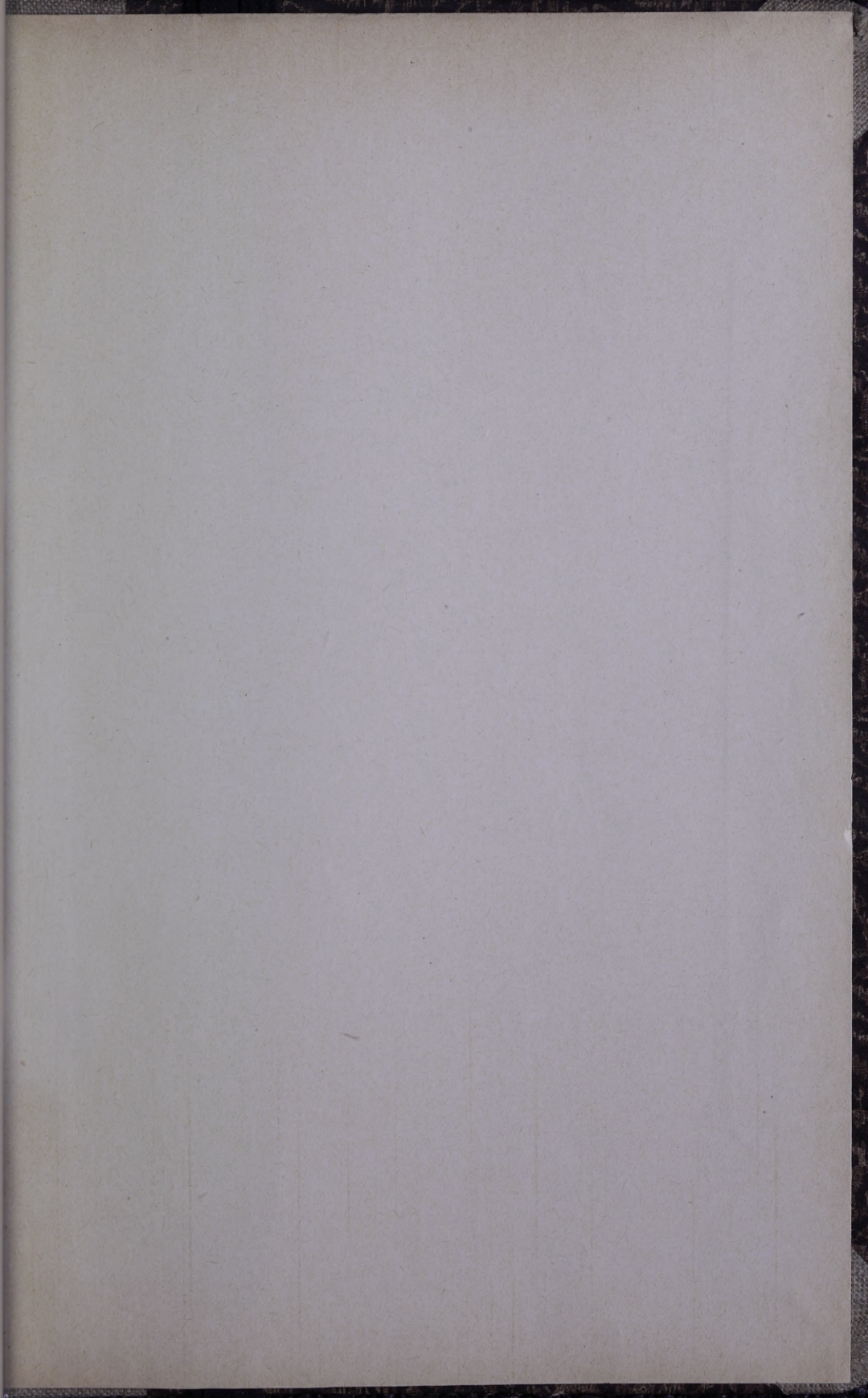

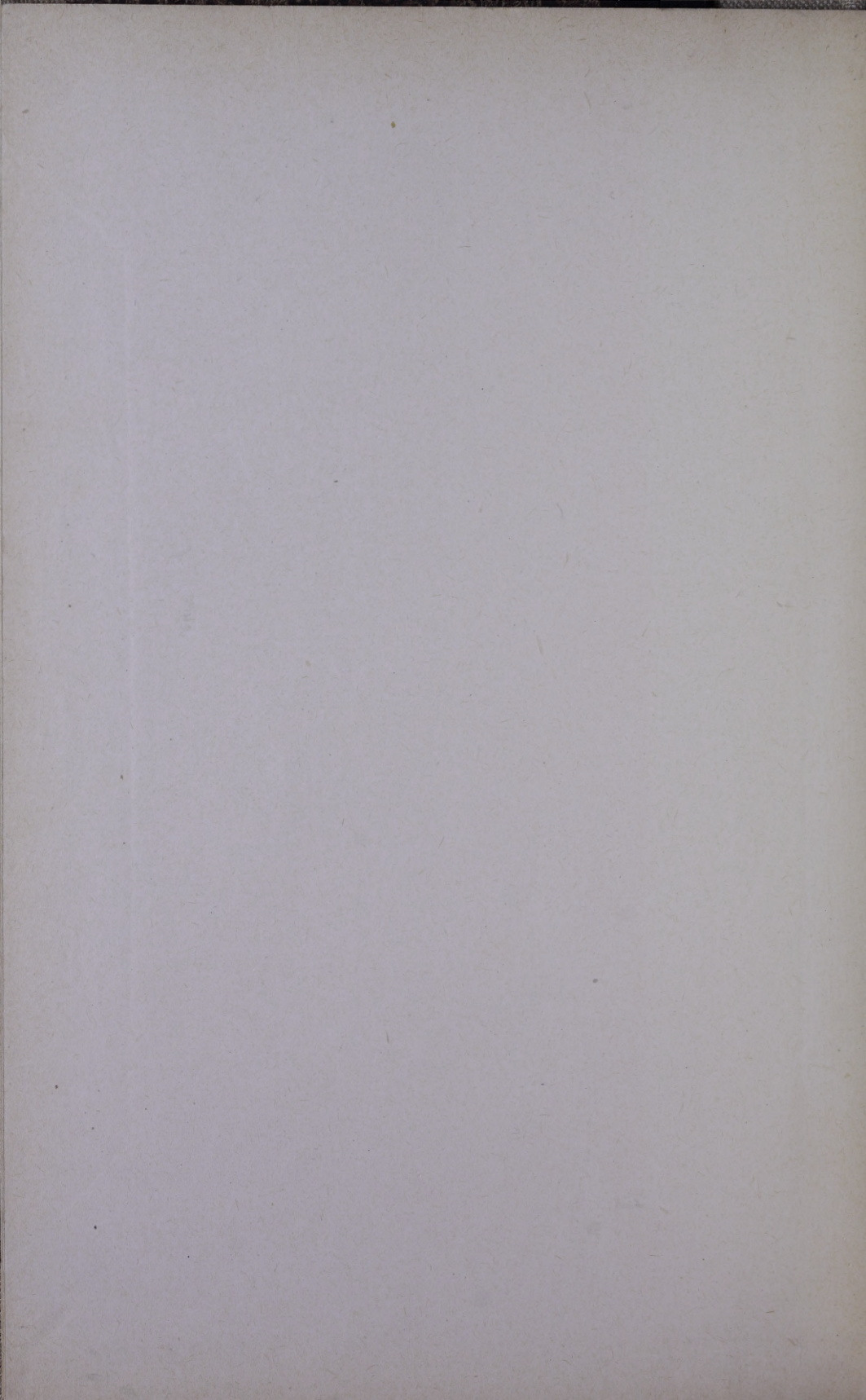

La 3154

4. JULI 1939

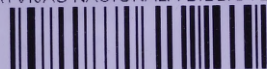

0,50

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309056432